Tituli libri primi inſtitutionum

Incipit liber inſtitutionum.

Quāq̄ ab hoc libro tāq̄ fundamēto iuris nō ſine cauſa poſſit hoc op⁹ initiari q̄ tñ tituli hui⁹ libri ꝑut in plurimū in Codice ꝛ ff. reperiunt̄ et plenius q̄ꝫ h̄ expediunt̄ hūc librū ac ei⁹ materiā ne fiat repetitio inutilis p⁹ illos decreui ordinare ꝓſequēdo nō expedita alibi. ꝯ expeditis ꝟo ꝑut cōſueui remittēdo Et vt breuitate vtar. Sequit̄ rubrica.

In nomine domini

noſtri ieſu chriſti. Impator ceſar flauus Juſtinianus. aleman⁹. francus: germanicus. acticus. guandalicus: africus. pius. felix. inclytus. victor: ac triumphator. ſemꝑ auguſtus. cupide leguꝫ iuuentuti.

¶ Hic ſciendū q̄ Juſtinianus impator in rubrica ꝓemij ſui p̄mittēs nomē dn̄i nr̄i ieſu chriſti ꝑ hoc ſignificādo ſe fore chriſtianū. vt dicit gl. i. hūc librū mittit iuuētuti cupide legū. q̄ iuuenes hūc librū ſtudebūt cū in eis ingeniū et nō in ſenibus viget vt notat̄ in. l. gallus. ff. de libe. et poſtu.

Incipit liber prim⁹

domini Juſtiniani impatoris inſtitutionū ſeu elementoꝝ.

Hic ſciendū q̄ liber iſte intitulat̄ inſtitutionū Ideo q̄ inſtitutiones hoc libro ꝯphenſe in ſtatū rhomani iuris noſtrā erigūt intelligentiā ſm glo. ꝟbi inſtitutiones. ī. e. ꝓemio. §. cūq̄ꝫ. vel dr̄ inſtitutionū q̄ſi inſtructionū. l. inductionum nā ꝑ hūc librū cōmodi⁹ in ſcia legū ꝛ in principijs legū nos inſtruit Elementoꝝ ideo dr̄ q̄ ſicut ex q̄ttuor elementis oīa corpa cōficiunt̄ vt terra et aq̄ et igne ꝛ aere. i. ex virib⁹ hoꝝ quattuor elemētorū tot⁹ mund⁹ gubernat̄. ita h̄ liber oīa iura ꝯphendit ſeu quis ex his q̄ttuor libris cōſtituit̄ Juriſta notat gl. ꝟbi pria elemēta. ī. e. ꝓemio. §. igit̄. Scd̄o ſciendū q̄ in hoc proemio impator Juſtinianus apte determinat q̄d ipm mouit ad hūc librū et alias leges ꝯponēdū q̄ꝛ vt inquit duo ſūt tpa. belloꝝ ſcꝫ et pacꝭ. Et vt vtrūq̄ꝫ tp̄s recte guberneṫ bella exercuit ſuo tpe ꝑut h̄ bn̄ aphrica et alie ꝓuincie q̄ꝫ plurime ꝑteſtant̄. ī. e. in ꝓn. ꝛ §. quoꝝ. Pro tpe ꝟo pacis leges q̄bus oēs ꝑpl̄i regūt̄ ꝯpoſuit et ꝓmulgauit et p̄mo Codicē quē iā nō habem⁹ poſtea librū ffoꝝ. Deiñ hūc nr̄m librū inſtōnū ſeu elemētoꝝ ꝑ tribunianū theophiluꝫ et theodoꝝ viros illuſtres q̄b⁹ hoc ſpēaliter mādauit impator iuſſit componi. ī. e. ꝓemio. §. oēs ꝟo ꝑpl̄i et. §. cūq̄ꝫ h̄ deo vbi vi. gl. in ꝟbo necnō. et ibi lati⁹ bal. et doc. an et q̄n due negatiōes faciant vnā affirmationeꝫ. Et ꝑ eoſdem viros prudētes in q̄ttuor libros ꝑtiales ꝑtiri hūc librū iuſſit. ī. e. §. igit̄. Qui viri illuſtres cū in cōponēdis inſtitutionib⁹ ſuſceptū mādatū īpleuerūt eas obtulerūt examinādas legēdas et cognoſcendas impatori q̄ pleniſſimū eis robur attribuit et firmitatē dicto. §. igit̄ Poſtremo cū in Codice priori aliq̄ videbāt̄ ſupaddēda p⁹ hūc librū aliū Codicē quē nūc habem⁹ ꝯponi mādauit. ſ. C. de no. Co. cōpo. ꝑ totū vi. q̄d ibi dixi. vide etiā. §. ſumma iūc. gl. q̄ cū q̄s legerit ꝛ ſtuduerit leges ad quīquēniū q̄ tūc op⁹ legitimū ꝑfectū eſt. ꝛ ſic ſtudens poſtea p̄t de iure ꝓmoueri ad licētiā. de quo vi. ibi doc. et in ꝓemio ffoꝝ. cōſuetudines ꝛ ſtatuta vniuerſitatū vltra montanoꝝ diſponūt cōit̄ de vij. annis ſm docto. hic.

De iuſticia et iure.

Hic ſcīedū ſm gl. ru. q̄ Juſtinian⁹ tractatur⁹ iura ꝑpl̄i rhomani p̄mittit de iuſticia et iure q̄ eſt mat̄ iuris. et iō ab ea incipit ſic et obligatio mat̄ eſt actiōis. ff

de pꝛocu.l.licȝ.§.ea obligatio et de iure
ſcȝ qđ iuſticiā pſequit̃ vt miniſter vel
filius et an et q̃re nihil ponit̃ in nigro
de iure vi.gl.rubꝛice in ꝟbo et iure Eſt
aũt iuſticia cōſtās et ꝑpetua voluntas
ius ſuũ vnicuiqȝ tribuēs.ī.e.in pꝛin. gl.
tñ ponit alias diffinitiones vi.eā et qđ
dixi.ff.e.De iure āt tex.nō poīt diffini/
tionē.deſcribit tñ iuriſpꝛudentiā h̄ mō
Juriſpꝛudentia eſt diuinarum atqȝ hu/
manaꝝ reꝝ noticia iuſti atqȝ iniuſti ſcīa
Juriſpꝛecepta ſũt hec honeſte viuẽ al/
teꝝ nō ledere ius ſuum cuiqȝ tribuẽ.ī.e.
§.iuriſpcepta vbi vi.gl. in ꝟbo.ſuñ ius
q̃ poīt diffinitionē iuris Jus āt eſt ars
boni et equi cuius merito q̄s nos ſacer
dotes appellat.q̃ diffinitio colligit̃ in.d.
§.iuriſpcepta ſm ꝑalle.glo.et vi. qđ di/
xi.ff.e.hoc āt ius diuidit̃ in ꝓuatũ et pu
blicũ Publicũ ē quod ad ſtatũ rei rōne
ſpectat.priuatũ qđ ad ſinguloꝝ vtilita/
tem ꝑtinet.ī.e.§.huius ſtudij. de publico
nō dicit̃ in hoc libꝛo ſȝ.ff.de iure fiſci.et
C.de iure fiſ. et q̄ſi ꝑ oēs tres vltimos
libꝛos Codicis ſed de ꝓuato hic tractat̃
quod diuiditur in naturale gētiũ ⁊ ius
ciuile.ī.e.in fi.

De iure naturali gentiũ et ciuili.

Glo.rubꝛice cōtinuat.dictũ eſt ſ ꝙ ius
priuatũ eſt collectũ ex naturalibus ꝓce
ptis gentiũ ⁊ ciuilibus.nũc de eis dicit
et ꝓmo de iure naturali. Et eſt ius natu
rale quod natura omnia animalia do/
cuit.et nō ſolum ꝓpꝛium eſt humani ge/
neris ſed et omnium animalium que in
celo que in terra que in mari naſcuntur
et ex hoc iure deſcendit maris et femīe
coniugatio quam nos matrimoniũ ap/
pellamꝰ et liberoꝝ pꝛocreatio et eoꝛun
dem educatio ⁊ de multiplici iure natu
rali vide hic glo.i. que dicit ꝙ hic capit̃
pꝛo inſtinctu nature. Jus āt ciuile ē qđ
quiſqȝ populus ipe ſibi ius conſtituit.id
ē ius pꝛopꝛium ciuitatis eſt vocatur q̄ſ
ius ciuile quaſi ius pꝛopꝛium ipius ci/
uitatis.ī.eođ.§.ius autē ciuile. Et capit̃
ius ciuile multis modis ſm gl. ꝟbi ius
ciuile in.d.§.ius āt. Jtem quotiens dici
mus ius ciuile et non addimus nomen
cuius ſit ciuitatis ſignificamus ius no/
ſtrum.i.ciuiuȝ rhomanoꝝ.ī.eo.§.ſed quo
tiens quia omne analogum ꝑ ſe poſi/
tum ſtabit pꝛo ſignificato famoſioꝛi ſicut
cum poetaȝ dicimus. nec addimꝰ ei no/
men intelligitur apud grecos homerꝰ
apud latinos ꝟgilius.ī.eođ.§.quotiens.
Eſt autem ius gentium illud quod na/
turalis ratio inter omnes gentes con/
ſtituit et apud omnes gentes ꝑ eque cu
ſtoditur quaſi quo iure omnes gen/
tes vtuntur.ī.e.§.quod vero.et hoc ius
gentium ſolis hominibus commune eſt
eſt veluti erga deum religio vt parenti
bus et patrie pareamus vt vim atqȝ in/
iuriam ꝓpulſemus nam iure hoc euenit
vt quod quiſqȝ ob tutelam ſui coꝛpoꝛis
fecerit iure feciſſe extimetur. Hinc bel/
la oꝛta ſunt et captiuitates ſecute et ſer
uitutes que ſunt naturali iuri cōtrarie
quia iure naturali omnes homines libe
ri naſcebantur. Etiā ex hoc iure intro/
ducti ſunt quaſi omnes contractus.ī.e.§.
ius autem gentium cum ſequente. Jtē
omne ius noſtrum.i.ciuium rhomanoꝝ
Aut ē ſcriptũ aut nō ſcriptũ Scriptuȝ
ius ē lex plebiſcita ſenatuſcōſulta ꝓnci/
pũ placita magiſtratuũ edicta reſponſa
pꝛudentũ et q̄d quodqȝ hoꝝ ſit plene te
xtus expedit Jus nō ſcriptũ eſt qđ vſꝰ
appꝛobauit.i.cōſuetudo nā diuturni mo
res cōſenſu vtentiũ cōpꝛobati legē imi
tant̃.ī.e.§.ex nō ſcripto .Et vi.§.ſȝ qꝛ na/
turalia.ꝙ iura naturalia et gētiũ ſũt im
mutabilia.ſed iura ciuilia q̃ ſibi queqȝ ci
uitas cōſtituit ſepe mutari ſolent. Jteȝ
oēs ius q̃ vtimur ad ꝑſonas ꝑtinet vel
ad res vel ad actiones et ꝓmo de ꝑſoīs
erit vidēdũ nā paꝝ ē ius noſcē ſi ꝑſone
q̃ꝝ cā ꝯſtitutũ ē ignoꝛent̃.ī.e.in fi.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De iure pſonaꝝ.

Quia ſ titulo proxio pollicitus eſt tractare de iure pſonaꝝ Ideo poit hic hác rubricā de iure pſonaꝝ ¶ De quo ſciendū ꝙ oẽs homines aut liberi ſūt aut ſerui. ī. e. in prin. et quid de ſtatulibero. i. ſeruo cuius libertas depēdet ex euentu cōditionis ⁊ quid de aſcriptitio ſcʒ qui eſt aſcriptus glebe taliter quod inde recedere non poteſt vide hic glo. in ꝟbo aut ſerui. Et eſt libertas ex qua liberi vocātur naturalis facultas eius quod cuiq; facere libet niſi quod vi aut iure prohibetur Seruitus aūt eſt cōſtitutio iuris gentiū qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur. ī. eo. in prin. ⁊ §. ſeruitus. et ſunt ſerui dicti ab eo. ꝙ impatores captiuos vendere iubent. et ꝑ hoc ſeruare nec occidere ſolēt. q̄ etiaʒ mancipia dicti ſunt. eo ꝙ ab hoſtibꝰ manu capiūtur. ī. e. §. ſerui ex eo. Et omnes ſerui aut naſcuntur aut fiūt. Naſcunt̄ ex ancillis noſtris. fiunt iure gentiuʒ. i. captiuitate aut iure ciuili cum homo liber maior xx. annis ad precium ꝑticipādum ſeſe venūdari paſſus eſt. ī. eo. §. ſerui aūt aut naſcūtur. et quid requiratur ad hoc vt maior xx. ānis poſſit fieri ſeruus ꝑ venūdatiouem vide glo. ꝟbi maior. Aduerte tñ ꝙ in ſeruoꝝ conditiōe nulla eſt differētia. In liberis multe ſūt differentie Aut enī ingenui ſunt aut libertini. ī. e. in fi. Ex quo pʒ ꝙ duo multi dicuntur quod tñ nō eſt verū ſm glo. h̄ in ꝟbo multe. de quo vide glo. in. c. latores de cleri. ex. miniſtran. in ꝟbo multitudinem quia vt ibi multi dicuntur in reſpectu.

De ingenuis.

Quia ſ dictū eſt ꝙ liberi aut ingenui ſūt aut libertini. Idō ponit hic q̄ dicunt̄ ingenui Eſt āt ingenuꝰ qui ſtatim vt natꝰ eſt liber eſt ſiue ex duobꝰ ingenuis ſiue duobꝰ libertinis ſiue ex altero libertino et altero ingenuo ſiue ex matre libera pře vero ſeruo naſcat̄ quēadmodū q̄ ex matre libera incerto patre natus qm̄ vulgo conceptꝰ et ſufficit ꝙ mater aliq̄ tp̄e fuit liber vel cōceptionis vel natiuitatis vel etiā medio tp̄e int̄ cōceptionem et natiuitatē ꝙ ſꝑ liber erit ⁊ ingenuus ī. e. ꝑ totū. nec reqrit̄ ad hoc vt ingenuus naſcat̄ ꝙ int̄ parentes erat mr̄imoniū ꝙ vt pʒ h̄ ī tex. ille q̄ naſcit̄ ex patre incerto et matre libera qui vulgo q̄ſitꝰ dicit̄ ingenuꝰ cenſetur ⁊ claꝝ eſt ꝙ ille nō dicit̄ natꝰ ex matrimonio In caſu tñ natꝰ ex̄ mr̄imoniū ingenuꝰ de iure nō cēſebit̄ ꝙ natꝰ ex ſacerdote vł clerico ī ſacris ꝯſtituto etiā ex libēa muliere ſeruꝰ naſcit̄ et in ſeruitute etꝰ eccl̄ie de cuiꝰ ſacerdotis vel miniſtri ignominia natꝰ ē iure penni manebit. ꝟba ſunt tex. in ca. cū multe. xv. q. vi. et dicit gl. ꝙ ibi ē caſꝰ ſpēalis vbi filiꝰ conditionē mr̄is libere non ſequit̄. Dicit etiaʒ ibi glo. ꝙ q̄cq̄d ibi dicat̄ eccl̄ia ꝑdidit illud ius cū non ſit vſa ipo iure.

De libertinis.

Dictū eſt ſ de ingenuis ꝙ et libertini ſicut īgenui ſūt liberi vt ſ de iure perſo. in fi. Idō ponit̄ h̄ ne liberti Sūt āt libertini q̄ ex iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt Manumiſſio āt ē datio libertatis nā ꝙ̄ diu aliq̄s in ſuitute ē manui. ⁊ ꝑtāti ſuppoſitꝰ eſt et manumiſſus libēat̄ a dn̄i poteſtate. et hʒ hec manumiſſio originēʒ a iure gentiū ꝙ iure naturali oēs hoīes liberi naſcebāt̄ nec erat nota manumiſſio cū ſeruitꝰ fuerat incognita ſʒ poſtꝙ̄ iure gentiū ſeruitꝰ īuaſit ingenuitatem ſecutū ē bn̄ficiū manumiſſiōis. ī. e. in pn̄. Ex q̄ ſolʒ allegari ꝙ ꝑuatio ꝑſupponit habitū cōcor. c. ad diſſoluendū ex̄ de deſpō. īpu. Et pt̄ fieri multis modis manumiſſio in teſtamēto int̄ viuos ⁊ ꝑ epiſtolā ⁊c. vt. ī. e. §. multis modis ¶ Aduerte tñ ꝙ olim triplex erat ſtatꝰ libertinoꝝ ꝙ q̄dā cōſequebant̄ plenā libertatem ⁊ fiebāt ciues rhomani. Quidaʒ

iebāt latini q̄ in vita erāt liberi et mor
rientes recidebāt in ſeruitutē q̄daz fie/
bāt dediticij q̄ toto tpe vite ſerui erāt
ſꝫ morientes libertatē cōſequebāt. ho/
die tñ ſola illa libertinitas eſt in vſu q̄
dat ciuitatē rhomanā hoc eſt q̄ plenam
tribuit libertatē nec diſtinguit in etate
manumiſſi nec manumiſſoris. dñi dūmo
tñ ſit maior xx. ānis. De q̄ tñ .ī. ti. proxi.
nec diſtinguit in mō manumiſſionis ꝙ
oēs manumiſſi cōſequūt plenā liberta/
tē vt ptꝫ .ī. e. §. libertinoꝝ vſqꝫ in fi. titu:

Qui et ex q̄b⁹ manumittē nō pñt

Ne q̄s credēt ex fine ti. ſ. proximi ciuili/
bꝫ licere manumittere ſubdit impator
h̄ cās ex q̄b⁹ hoīes mañmittē nō pñt ¶
De q̄ ſciēdū ꝙ in fraudē creditoris nō
licꝫ mañmittē ⁊ dr̄ mañmittē in fraudē
creditoris q̄ vel iā eo tpe q̄ manumittit
ſoluēdo nō eſt vel q̄ datis libertatibus
deſitur⁹ eſt ſoluendo eſſe. reqrit etiaꝫ ꝙ
manumiſſor habuit aīm fraudandi ad h̄
vt libertas data īpediat ꝙuis bona ei⁹
creditorib⁹ nō ſufficiāt. qꝛ ſepe de facul
tatib⁹ ſuis ampli⁹ ꝙ̄ in his eſt ſperant
hoīes .ī. e. in prin. et §. i. et ſequente. Iteꝫ
minor xx. annis manumittere ꝓhibetur
ex lege eliaſcentia niſi ex iuſtis cauſis et
tūc vindicta apud cōſilium .ī. eo. §. eadem
Hodie tamen maior xvij. ānis inteſta
mēto poteſt manumittere .ī. eo. §. cū autē
vſqꝫ in fi. Et nota ex fi. hui⁹ tex. ꝙ q̄ cō
pleuit xvij. et ē in .xviij. āno pt eē aduō
tus et pro alio poſtulare. De his alijs
cauſis quib⁹ ꝓhibet q̄s manumittē vid
C. qui manu. non poſ. et in ti. qui a non
do. manu. ſunt et in tit. de ſeruo pig. da.
manu. et quod ibi dixi.

De lege fuſia canina tollenda:

Quia lex fuſia canina libertates īpedie/
bat. Ideo h̄ ponit de ea ¶ Hic ſciendū
ꝙ iſta lex fuſia canina ꝓhibebat moriē/
tib⁹ dare libertates vltra duos vel tres
forte ſm glo. i. ſꝫ int vivos toti familie
id eſt oīb⁹ ſeruis dare libertates ꝑmitte
bat et quia hoc erat inhumanū impator
poſuit hunc titulum de illa lege fuſia
tollenda. vnde hodie ſic pt moriens ma
numittē ſic int viuos .ī. e. ꝑ to. Et dicit
ſm glo. fuſia canina forte a quodā q̄ ca/
nis noīabatur nā canis ſeruabat natu/
ram q̄ ſtat in palea qui nec ſibi pt habe/
re paleā nec alij ꝑmittit accipe. ſic nec ſi
bi poterat tenere ſeruos cū moriebatur
nec libertatē patiebat eis dari ſm glo.
Vbi quā. ſcꝫ et nota iſtū tex. contra inui
dos. de quo vide hic ꝑ Ioh. fa.

De his qui ſui vel alieni iuris ſūt

Sup̄ poſuit vnā diuiſionē de iure pſo/
naꝝ. hic nūc aliā ponit nā quedā pſone
ſui iuris ſunt quedā alieno iuri ſubiecte
ſunt: Que aūt alieno iuri ſubiecte ſunt
aut ſunt in poteſtate parentum aut in
poteſtate dñorum et de his hic dicit ꝙ
poſtꝙ̄ cognouerimus has pſonas cog/
noſcemus pariter et illas que ſui iuris
ſunt .ī. e. in prin. Ex quo ſolet notari ꝙ
contrariorum eadē eſt diſciplina et cog
nito vno cōtrariorū cognoſcatur et re
liquū. Aduerte tñ ꝙ in hoc titulo tm̄
tractat de his qui ſunt in ptāte dñoruꝫ
vt ſunt ſerui in quib⁹ olim domini ha/
bebant ptātē vite et necis hodie tñ do
minis nō licꝫ ſuꝑ modū in ſeruos ſeuiē
quia expedit reipublice ne quis re ſua
male vtatur .ī. e. § in poteſtate. de his āt
q̄ in ptāte ſunt parētū. ſeqt ti. proximo.

De patria ptāte:

Dictum eſt ſ. de his qui ſunt in poteſta
te dominorum ſequitur videre de his q̄
in poteſtate parentum ſunt. ¶ De quo
ſciendum ꝙ in ptāte noſtra ſunt liberi
noſtri quos ex iuſtis nuptijs ꝓcream⁹
Nuptie āt ſiue mr̄imoniū ē viri et mu/
lieris coniūctio indiuiduā cōſuetudinē
vite cōtinens et ibi vide gl. Vbi nuptie
Vñ dicūt nuptie et hoc ius ptātis qd

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in liberos habemus ꝓpriū eſt ciuiū rhomanoꝝ ꝙ nulli alij hoīes talem in liberos habent ptātem q̄lem nos habemus .ī.e.ꝑ totū. et vide glo. notabilē in ꝟbo ius āt.q̄ ponit in quibus conſiſtit h̄ ius patrie ptātis et vide quod dixi.C.e.

De nuptijs.

Quia vt ptʒ ſ̄ ti.proxi. patria ptās per nuptias conſtituit̄ Jō ponit hic de nuptijs ¶ Hic ſciēdū ꝙ ciues rhomani inter ſe ꝯhunt iuſtas nuptias q̄ ſm̄ precepta legū coeunt maſculi puberes femie viri potentes ſiue patreſfamilias fuerīt ſiue filijfa. ſi tn̄ filijfa. fuerint dn̄t habē cōſiliū parentū in quoꝝ ptāte ſunt nam hoc fieri debere et naturalis et ciuilis ratio ſuadet.ī.e.in prin. De iure tn̄ canonico ſufficit conſenſus eoꝝ de q̄ꝝ mrīmonio agit̄ vt in.c.vnico de deſpō.īpu.li.vi. Aduerte tn̄ ꝙ nō oēs licʒ ducere vxores ꝙ a q̄rūdā ꝑſonaꝝ nuptijs ē abſtinendū.⁊ enūerāt̄ hic multe ꝑſone vt .ī.e.§.ḡ non oēs vſqʒ ad.§.ſi aduerſus.et vi.glo.in.§.ſunt et alie in ꝟbo.ſunt ⁊ alie.ī.eo.que ponit multos modos quibꝰ contrahi mrīmoniū ꝓhibet̄ et vide qđ dixi.C.e.et.C.de inceſ.nup.vbi tractat̄ de penis ꝯhētiū inceſtl.et ꝓhibitas nuptias.et in auc.de inceſ.nup.et in.§.ſi aduerſus.ī.eo.

De adoptionibus.

Quia patria ptās ꝑ adoptionē ꝯhitur ponit de adop. De materia huiꝰ tituli vide quod dixi.C.e. Vnū tn̄ ſcias ꝙ adoptio nō iure facta pt̄ cōfirmari a pncipe nō tn̄ ſolʒ fieri niſi adhibitis his q̄ lederent̄ cōfirmatiōe pncipis.ff.e.l. arrogatio nō iure et.l.nā ita.

De emancipatione liberoꝝ.

Dictū eſt ſ̄ queādmodū dn̄ica et patria ptās cōſtituat̄. nūc videamꝰ queādmodū diſſoluat̄. De quo dic ꝙ multis modis Pmō morte naturali pr̄is.ī.e. in pn. Itē ciuili ſi pr̄ deportat̄ vel damnat̄ in metallū.ī.e.§.cū āt is. Itē dignitate.ī.e.§.filiuſfamilias. et ſunt xij. dignitates que liberāt hodie aliquē a ciuili conditione .eedē etiā liberant a patria ptāte vt in auc.conſtitutio q̄.de digni.§.i.et.§.generalit̄ colla.vi. ſʒ glo.in.d.§.filiuſfamilias in ꝟbo nō liberat. Itē emācipatione liberat̄ filiꝰ a ptāte pr̄is vt ſi pat̄ corā iudice cōpetenti relaxat filiū a ſua poteſtate vide qđ dixi.C. de emancipa.

De tutelis.

Dictū eſt ſ̄ de duabꝰ diuiſionibꝰ ꝑſonaꝝ Pr̄ia fuit oēs hoīes aut ſunt liberi aut ſerui. Scd̄a fuit.q̄dā ſui iuris ſūt quidā iuri ſubiecte ſt̄ Nūc aūt pmi membri ſcd̄e diuiſiōis ponit ſubdiuiſionē talē ꝙ caꝝ ꝑſonaꝝ q̄ nō ſunt in ptāte aliena.q̄dā in tutela vel curatiōe ſūt.q̄dam neutro iure ſunt et ſi intelligamus ꝯrie in tutela vel cura ſunt ſciemꝰ q̄ neutro iure tenent̄.ī.e.in.prin. ¶ Et pmo vidēdum eſt de tutela et de his q̄ in tutela ſt̄ et eſt tutela vis atqʒ ptās in capite libero ad tuēdū eū q̄ ꝓpter etatē ſe defendē nequit Tutores ſunt q̄ eā vim et ptātē hn̄t.ī.e.§.eſt autē tutela. De materia huius tituli vide qđ dixi.C.de teſta.tute. et vide.§.ꝑmiſſū.ī.e. vbi dr̄ ꝙ in teſtamēto parētes tm̄ pn̄t īpuberibꝰ dare tutores q̄ hn̄t īpuberes in ptāte.extnei vero nō dant tutores in teſtamēto.

Qui teſtamento tutores dari pn̄t

Dictū ē ſ̄ ti.proxi.in.§.ꝑmiſſū q̄ teſtamēto pn̄t dare tutores. nunc ſequit̄ videre q̄ dari pn̄t. De quo dic ꝙ nō ſolū pat̄fa. ſʒ et filiuſfa. Item ſeruꝰ ꝓprius cū libertate recte tutor datur. Itē furioſus et minor xxv.ānis teſtamento tutor datus tūc erit cū cōpos mētis aut maior xxv.ānis fuerit factꝰ.ī.e. in prin.et.§.furioſꝰ

De legitia agnatoꝝ tutela.

Quia deficiēte teſtamētaria tutela ſuccedit ea q̄ dr̄ ltima. Jō de ea hic ponit vide quod dixi.C. de legit.tu.

Tituli libri primi

De capitis diminutione.

Sup̄ titu.proxi. habita fuit mentio de
capitis diminutionē Ideo de ip̄a inci/
denter hic ponit hāc rubricā. Eſt āt ca/
pitis diminutio p̄oris ſtatus ꝑmutatio
ff.e.l.i.et.ꝭ.e.in prin.et ita caput ponitur
ꝓ ſtatu Stat' āt ā q̄buſdā dr̄ hoīs con/
ditio in qua plurimū p̄t.vel appellaẜ ſta
tus libertas et ciuitas vel ciuitas ſola
vel patria ptās vel ſua ꝓpria ptās vel
ius. Tria eī ſunt que habemus p̄cipue
libertatē et ciuitatē et familiā. Vn̄ di/
ſtinguiẜ capitis diminutio quia alia eſt
maxima.alia media.alia mīma. Maxīa ē
cū q̄s amittit ciuitatē et libertatē vt ſi
damneẜ in metallū vel ſi maior xx.ānis
patiaẜ ſe venūdari ad p̄ciū ꝑticipandū
vel ſi manumiſſus reuoceẜ in ſeruitutē
ex ingratitudine. Minor ſiue media ca/
pitis diminutio eſt cū ciuitas amittiẜ et
libertas retinetur vt in his q̄ deportāẜ
in inſulā. Minima ē cū libertas et ciui/
tas remanet.ſed ſtatus hoīs circa fami/
liā cōmutaẜ ſiue quia ꝓmo erat in aliēa
ptāte et emancipaẜ ſiue q2 p̄mo erat ſui
iuris et poſtea adoptaẜ vel arrogatur
ꝭ.e.§.ij.et iij.

De legitima p̄onoꝝ tutela.

Dictū eſt ſ̄ de legitima tutela q̄ deferẜ
agnatis ex v̄bis et ſnīa legis xij.tabul.
nūc vult tractare de legitima p̄onoꝝ
tutela q̄ deferẜ patronis circa perſonas
impuberꝝ libertoꝝ ex ſnīa legis et inter
p̄tatione xij.tabu. tm̄.ꝭ.e.ꝑ totū.

De legitima parētū tutela.

Quia etiam parentū legitima tutela ex
mente legis xij.tabularꝝ exemplo p̄ono
rum tutele deſcendit Ideo ponit de ea
¶ De quo ſciendū ꝙ q̄n pater filiū ſuū
impuberem emancipauit ip̄e filij ſui le/
gitimā nanciſciẜ tutelam vt.ꝭ.eo.ꝑ totū.

De fiduciaria tutela.

Quia fiduciaria tutela etiā legitima eſt
Ideo de ea hic ponit ¶ De quo ſciēdū
ꝙ q̄n parētes impuberes ſuos liberos
emancipant eoꝝ nanciſcunẜ tutelā ⁊ pa
rentibus mortuis liberi eoꝝ virilis ſe/
xus q̄ tn̄ legitime etatis fuerint videlꝫ
xxv.ānoꝝ et alias habiles tutores fiunt
impuberꝝ quoꝝ parens prius fuit tutor
ꝭ.e.ꝑ totū.et hoc ꝓcedit ſiue iſti liberi
nūc tutores remanſerūt in ptāte ſiue e/
tiam fuerunt emancipati. Idem etiaꝫ ſi
impuberes remanſerūt in poteſtate. dū
tn̄ poſt mortem parentis non ſunt reca
ſuri in poteſtatem ſui patris quia tunc
ſemper ſunt in fiduciaria tutela ſm gl.
hic.in verbo liberi.et vocatur hec tute
la fiduciaria quia lex fiduciam habet de
fratre ꝙ ſuorum fratrū et ſororum et a/
liorum qui in poteſtate vel tutela vt p̄
mittitur fuerunt ſui parentis fiducia
gerere debet tutelam.

De attiliano tutore vel eo q̄ ex le ge iulia et ticia dabatur.

Dictū eſt ſ̄ de tutela teſtamentaria ⁊
legitima.ſed quia deficientibus eis daẜ
tutor per iudicem. Unde hic ponitur
de datiua tutela et quia datiua tutela
committebatur olim ꝑ legem attiliam
et iuliam et ticiaꝫ. Ideo ponit hic de at
tiliano tutore vel de eo qui dabatur ex
lege iulia et ticia. Olim enim ex lege at
tilia rhome committebatur datio tuto/
ris pretori vrbano et maiori ꝑti tribu/
noꝝ plebis. in prouincijs aūt p̄ſidibus
earum ex lege iulia et ticia poſtea deſie
runt dari tutores ex legibus illis quia
ſemiplene tractabant de huiuſmodi cō/
miſſione tutele. Unde conſules hec oīa
facere inceperūt et pretores ex auctori/
tate conſtitutionū idem fecerunt ſꝫ ho/
die qui iudices dare poſſunt.vide quod
dixi.C.qui dare tu. poſ.

De excuſationibus tutorum et curatoruꝫ.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dictū eſt ſ̄ de tutoꝛibus et infra ſeqꝫ
de curatoꝛibus et quia opꝫ eos auctoꝛi
tatē preſtare minoꝛibꝰ in his q̄ agūt vel
paciſcuntur in p̄iudiciū ſuū. Jō poīt de
auctoꝛitate preſtanda De materia vide
quod dixi. C. de autoꝛi. preſtan.

Quibus modis tutela finitur.

Quia actio tutele demum finita tutela
naſcitur ſ̄ de atti. tu. §. vl. Jdeo ponit q̄.
mo. tute. finitur. vide qd̄ dixi. C. q̄n. tu.
deſi. eſſe et. ꝟ. e. ꝑ totū.

De curatoꝛibus.

Sic cōtinuatur quia ſicut ꝓuidetur impu/
beribus ꝑ tutoꝛes ita ꝓuidetur puberibꝰ
ꝑ curatoꝛes. ꝟ. e. in p̄n. Vn̄ ponit hic de
curatoꝛibus. et quis iudex poſſit dare
curatoꝛes et quibus et quando vide. C
qui. da. tu. poſſunt. Dr̄ia tn̄ eſt inter tutorē
et curatoꝛem quia tutoꝛ datur impube
ri. curatoꝛ regulariter puberi. Jtem tu/
toꝛ quandoqꝫ in teſtamento quandoqꝫ a
lege. quandoqꝫ a iudice. Curatoꝛ datur
a iudice nō a teſtatoꝛe. datus tn̄ confir/
matur ſed nec datur curatoꝛ ꝑ legē niſi
furioſo vel prodigo. Hodie tn̄ pretoꝛes
vel preſides ſolent eis dare curatoꝛes
ꝑ inq̄ſitionē. Jdem etiam faciūt mente
captis et ſurdis et mutis ⁊ q̄ moꝛbo ꝑ/
petuo laboꝛant ſic ꝙ rebus ſuis ſupeeſſe
nō pn̄t. ꝟ. eo. §. dantur et. §. furioſi. Jtē tutoꝛ
datur inuito ſed curatoꝛ nō. ꝟ. e. §. inuiti.

De ſatiſdatione tutoꝛū vel cura/toꝛū.

Quia minoꝛibus nedū prouidetur ꝑ
adminiſtrationem et obligationem tu/
toꝝ et curatoꝝ ſed etiā ꝑ ſatiſdationem
ipoꝝ Jdeo ponit hic ti. de materia vide
quod dixi. C. de tu. vel cura q̄ ſatis non
de. ⁊ de adminiſtra. tuto. et. C. de magiſ.
conuenien.

De excuſatiōe tutoꝝ vel curatoꝝ

De materia dic vt dixi. C. e.

De ſuſpectis tutoꝛibus.

Vide plene de materia huius titulꝭ
C. eo. titu. et quod ibi dixi.

Incipit liber ſcdus.

De rerum diuiſione.

Jmꝑatoꝛ hic in prin. cōtinuat hoc mō
Sup̄ioꝛi libꝛo de iure ꝑſonaꝝ expoſui/
mus modo videamus de rebus et quia
omnis res ꝑ diuiſionem melius apitur
Jdeo diuiſiones et rerū adquiſitiones
ſubijciamus Vn̄ ſciendū ꝙ p̄ma diuiſio
rerum eſt quia alie ſunt in patrimonio
alie extra. Que ſunt in patrimonio patꝫ
cuilibꝫ Extra patrimoniū autē dicuntur
res ſacre et communes. ſunt etiam que/
dam res que nec ſūt in patrimonio nec
extra vt ſeruitutes De quo ꝑ glo. in ꝟ/
bo in bonis. q̄ tenet ꝙ ſeruitutes ſunt
in patrimonio. Secūda diuiſio habetur. ꝟ.
titu. prox. quia quedā res ſunt coꝛꝑales
quedā incoꝛꝑales. Tertia diuiſio eſt ꝙ
quedam ſunt communes quedam publi
ce quedam vniuerſitatis. quedam nul/
lius. quedā ſinguloꝝ. Communes autē
res ſunt omnium non ſolum hominum
Aer aqua profluēs et mare et ꝑ hoc lit
toꝛa maris Sed publice ſunt que oībus
de populo competunt ſeu conueniunt
veluti omnia flumina et poꝛtus Jdeoqꝫ
ius piſcandi omnibus commune eſt in
poꝛtu fluminibusqꝫ Jtē riparum vſus
publicus eſt ſicut ipſius fluminis. ꝟ. eo. §.
flumina Vniuerſitatis non ſinguloꝛum
res ſunt veluti que in ciuitatibus ſunt
vt theatra ſtadia ⁊ ſi qua alia ſunt com/
munia ciuitatuꝫ. ꝟ. e. §. vniuerſitatis Jtē
res nullius ſunt res ſacre que rite ꝑ pō
tifices deo conſecrate ſunt vt edes ſa/
cre. Jtem religioſe que fiunt ꝑ illationē
moꝛtui in ſuū locum. ꝟ. e. §. religioſe. Jtē
ſancte vt muri et poꝛte ciuitatuꝫ. ꝟ. eo. §.
ſancte. Jtem res ſinguloꝛuꝫ ſunt q̄ ſpe/
ctant ad aliquos iure ꝓprio et fiunt res

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſingulorum non iure naturali ſed gen/
tium vel ciuili. Ciuili multis modis ꝑ
vſucapionem preſcriptionem arrogatio
nem monachationem deportationē te/
ſtamento. ſucceſſione bonoꝝ poſſeſſione
adiectione bonorum. De quibus oībus
infra videbuntur ſpeciales tituli. Iure
āt gentium dñia reruꝫ multis modis
adquiruntur de quibus tractatur ꝑ to/
tum hunc titulum a·§·ſinguloꝝ vſqꝫ in
finem.

De rebus corpalibꝰ et incorpalibus

Supᷓ titulo proximo poſuit aliqͣs re/
rū diuiſiones. hic nūc ponit aliā ꝙ rerū
quedam ſunt corporales quedam in/
corpales. Corpales que ſui natura pñt
tangi veluti fundus homo veſtis aurū
argentū et alie res innumerabiles. In/
corpales āt ſunt que tangi non poſſunt
nec alijs corpeis ſenſibus ſubiacēt qua/
les ſunt he que ī iure cōſiſtunt et de qui
bus predicatur hoc verbū ius vt eſt he
reditas vſus vſuſfructus obligatio a/
ctio et de quolibꝫ iſtorum infra ſuis ti/
tulis deſpicietur

De ſeruitutibus ruſticorum et vr/ banorum prediorum.

Quia ſeruitutes inter alias res in/
corpales connumerantur vt dictū fuit
titu. proxi. Ideo ponit de ſeruitutibus
¶ Hic ſciendum ꝙ in hoc titulo nō tra
ctatur de ſeruitute qua homo fit ſeruus
hominis. de illa ponitur ſ̄ de iure pſo/
na. ſed hic tractatur de ea qua ſubijcitur
predium predio et illa poteſt dici habi/
tus predij vel forte diffinitur ad ſimi/
litudinem ſeruitutis qua homo fit ſer/
uus hominis vt ſicut illa dicitur conſti
tutio iuris gentiū qua quis dominio a/
lieno contra naturā ſubijcitur·§· ſeruitꝰ
ſ̄ de iure pſona. ita et iſta dicatur conſti
tutio q̄ domus domui vel rus ruri ſub
iugatᷣ et ita dicunt̄ ſeruitutes ruſtice et
vrbane. et que iſte ſint ſeruitutes et qͣs
cōſtituat et cui vide qꝺ dixi. C. et. ff. e.

De vſufructu.

Dictū eſt ſ̄ de predialibus ſeruitutibus
nūc videamus de pſonalibus et inter a
lias pſonales ſeruitutes habet ꝑroga/
tiuā vſuſfructus Ideo primo ponit de
vſufructu. Eſt autem vſuſfructus ius
alienis vtendi fruendi rebus ſalua reꝝ
ſubſtantia. ī. e. in prin. vide quod dixi. C
et. ff. e.

De vſu et habitatione.

Dictū eſt ſ̄ de vna pſonali ſeruitute.
nūc ponit de alijs duabus ſcꝫ de vſu et
habitatione. Eſt autem vſus ius vten/
di alienis rebus ſalua reꝝ ſubſtātia. fru/
endi enī verbū nō ponitur in diffinitio
ne vſus licꝫ ponatur in diffinitione vſ
ſuſfructus. vſuarius enī vtitur nō fru/
itur. ff. e. l. ij. et conſtituit̄ vſus eiſdē mo
dis quibus vſuſfructus. ī. e. in prin. ff. e.
l. i. De habitatione. i. de ſeruitute habi/
tandi. Sciendū ꝙ habitatio eſt ſeruitꝰ
pſonalis in habitando conſiſtens ⁊ cō/
ſtituitur in domo tm̄ pactionibꝰ vel ſti
pulationibus vel in vltima voluntate
ſicut in alijs ſeruitutibus dicitur vt ſ̄
de ſerui·§· pe. et vl. Vide de materia la/
tius quod dixi. ff. e. et. C. de vſufruc. et
habi. et vſu.

De vſucapionibus et longi tpis preſcriptione.

Dictū eſt ſ̄ quibꝰ modis iure gentiū
dñia reꝝ adquiruntur. nunc videndum
erit qbꝰ modis legittīo. i. ciuili iure ad/
quirūtur. Ideo hic ponit̄ de vſucapio.
et longi tpi. pſcrip. De materia vide qꝺ
dixi. C. de vſuca. pro emp. et ti. ſequen. ⁊
in ti. de vſuca. tranſfor. et. C. de pſcript.
longi tpis.

De donationibus.

Quia de iure ciuili eſt alia ſpecies adqͥ/
ſitionis ſcꝫ ꝑ donationem Ideo hic po/

nitur de donatiõib⁹. vide qđ dixi.C.e.

Quibus alienare licʒ vel non.

Circa donationes et alias alienatiões
explicita ſunt generalia.nunc autẽ aſſi/
gnat quedam ſpecialia cõtra regulas ge
nerales ſic ponendo rubricam quibus
alienare licʒ ſubaudi licʒ non ſint domi/
ni.vel non licʒ ſubaudi licʒ ſint domini
¶ In primis ſciendũ ꝙ creditor q̄ dñs
nõ eſt pignoris illđ q̄nq̄ꝫ alienat.ĩ.eo.§
ecõtra. Itẽ maritus rẽ dotalẽ nõ alie/
nat licʒ dñs ſit.ĩ.e.in prin. Itẽ pupillus
ſine tutoris auctoritate rẽ ſuã ꝗuis dñs
eſt nõ alienat.ĩ.e.§.nũc aũt.

Per q̄s pſonas nobis res adq̄rit̃.

Dictũ eſt ſ̄ q̄lit̃ nobis rez dñiũ adq̄
rit̃.nũc ſubijcit p q̄s.vi.qđ dixi.C.e.

De teſtamentis.

Dictũ eſt ſ̄ q̄liter nobis dñia rez adq̄/
runt̃ ſingulari titulo. nunc ponit q̄liter
adq̄rat̃ dñium vniuerſitatis titulo. ſed
quia hoc cõtingit delata hereditate ex
teſtamento vel ab inteſtato Dignior ãt
eſt ea q̄ defert̃ ex teſtamẽto q̄ꝫ ea q̄ de/
fertur ab inteſtato. Iđ ponit h̄ de teſta
mentis ordinandis. de materia vi.C.e.

De militari teſtamento:

Quia q̄dã ſunt ſpẽalia in teſtamẽto mi/
litis Ideo ponit ſingularẽ titulũ de mi
lita.teſta.vide qđ dixi.C.e.

Quib⁹ nõ ẽ pmiſſuꝫ facẽ teſtamẽtũ:

Ne q̄s putet oĩbus licere facere te/
ſtamẽtũ.ponit h̄ illos q̄b⁹ nõ licet facẽ
teſtam̄.vi.qđ dixi.C.e.ꝛ gl.fi.ĩ.§.fi.ĩ.e.q̄
enumerat illos q̄b⁹ nõ pmittit̃ teſtari.

De exheredatione liberoꝝ.

Quia teſtamentũ cũ debita ſolennitate
etiã ab illis q̄ teſtari pñt factũ nõ ſemp
valet qđ cõtingere p̄t vel ꝓpter nõ in/
ſtitutionẽ liberoꝝ vel nõ exheredatio/
nem Iđ ponit de exhẽda.libero. ¶ De
quo ſciendũ ꝙ q̄ hꝫ filiũ in ptãte dꝫ euꝫ
heredem inſtituere vel noĩatim exhere/
dare.alias teſtamẽtũ nõ valet.ĩ.e.in p̄n.
matris tñ p̄teritio vel eorum qui aſcẽ/
dunt p lineaꝫ maternã habetur p exhe
redatione.ĩ.e.§.mater. Hodie ãt nõ va/
let exheredatio niſi ex cauſis.de quibus
in auctẽ.vt cũ de ap.cognoſ.in.§.cauſas
colla.iiij. et in.c. q̄ntauallis p glo.extra
de iureiuran. Et talis cauſa debet eſſe
expreſſa alias nõ valet et probari v̄ba p
heredem inſtitutum et ſi nõ fuerit vera
tunc filius poteſt querelari teſtamentũ
de inofficioſo vt dixi.C. de inoffi.teſta:

De heredibus inſtituendis.

De materia huius rubrice dic vt dixi.
C.e.

De vulgari ſubſtitutione.

Dictũ ẽ ſ̄ de inſtitutionib⁹ primis.nũc
ponit de ſcđis.i.de ſubſtitutionib⁹.et ꝙ
vulgaris ſubſtitutio latius ptꝫ quia fit
cuilibꝫ et a quolibꝫ de vulgo/et ideo vo
catur vulgaris Ideo ponit p̄mo de vul
gari.De materia vide qđ dixi.C.de im
pube.ꝛ alijs ſubſti.Unũ tñ ſcias ꝙ vul/
garis ſubſtitutio ſic fit.ſi talis heres nõ
erit talis heres erit.

De pupillari ſubſtitutione.

Dictũ eſt ſ̄ de vulgari ſubſtitutiõe ſup/
eſt vt videam⁹ de pupillari.i.puerili ſub
ſtitutione ¶ Hic ſciẽdũ ꝙ nõ p̄t q̄s pu/
pillariter ſubſtituere alicui niſi ei q̄ ẽ in
ſua ptãte.i.ſbſtituẽ[l].et dũmõ pupillari
etate moriat̃.ĩ.e.p totũ De materia vide
C.de ipu.et alijs ſub.vi. tñ gl.h̄ in v̄bo
ad exẽplũ q̄ ponit q̄nq̄ꝫ genera ſubſtitu
tionum quam nota.

Quib⁹ modis teſtamẽta infirmant̃

Dictũ eſt ſ̄ de ordinatiõe teſtamẽtoꝝ
videam⁹ nũc de eoꝝ infirmatione ¶ De
q̄ ſciendũ ꝙ teſtamẽta q̄nq̄ꝫ infirmãt̃ ꝙ
rũpũt̃ hoc fit p agnationẽ poſthumi vel
p ſcđi teſtamenti cõfectionẽ qđ iure pfe
ctũ eſt q̄nq̄ꝫ dr̄ infirmari p capitis dimi
nutionẽ.vi.latius.C. de teſta.ꝛ.ĩ.e. per
totum.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tituli libri tertij

De inofficioſo teſtamento.

Quia qñq; teſtamenta infirmantur per
querelã inofficioſi teſtamẽti Jõ poĩt de
inoffi.teſta.de matẽia vi.qđ dixi.C.e.ti.

De heredũ q̃litate et dña.

Dictũ eſt ŝ de heredũ inſtitutione vidẽ
dum eſt nũc de heredũ q̃litate et dña .i.
differenti eoꝝ q̃litate vel quales ſint et
in quo differant ſcʒ quid ſit ꝓpriũ cuiq;
¶ Vñ ſciendũ ꝙ heredũ alij ſunt ncã/
rij vt ſerui ꝓprij q̃ ſiue velint ſiue nolint
a dñis heredes inſtituti cogunt eſſe he
redes.ĩ.e. in prin. Alij ſunt ſui et ncãrij
vt filius filia nepos neptis ex filio ⁊ de
inceps ceteri liberi q̃ mõ in ptãte mo/
riẽtis fuerũt. Appellant ſui heredes ꝙ
domeſtici et viuo patre quodãmõ dñi
exiſtimant. Ncãrij ꝟo dicunt quia oĩo
ſiue velint ſiue nolint tam ab inteſtato
q̃ʒ ex teſtamento fiũt heredes. Sed tñ
pretoꝛ ꝑmittit his volẽtib⁹ abſtinere ſe
ab hereditate et pro abſtẽtione tali non
eſt eis ncẽ adire ꝑtoꝛem.ſufficit eni ſi ſe
nõ ĩmiſceant.ff.de adqui. here.ei qui.ſe.
Ceteri autem heredes qui teſtatoꝛis
iuri ſubiecti non ſunt extranei dicuntur
ĩ.e.§. ceteri.

De legatis.

Dictum eſt ŝ de relictis vniuerſalibus
ſequitur videre de relictis ſingularib⁹
Eſt autem legatum donatio quedam a
defuncto relicta ab herede preſtanda.ĩ.
e.§.i.vide quod dixi.C.e.

De ademptione legatorũ et trãſ/ latione.

Dictum eſt ŝ quomodo fiunt ſeu dã
tur legata.ſequitur nũc videre quomo/
do adimuntur ¶ Hic ſciendum ꝙ adem
ptio legatorum fit verbis contrarijs ꝙ
ſicut teſtatoꝛ dixit ticio do lego. Jta di/
cit adimendo non do non lego Fit autẽ
tranſlatio veluti hominem ſtichum quẽ
ticio legam ſeio do lego ſiue in eodem
teſtamento ſiue in codicillis hoc fecerit
ĩ.eo.per totum.

De lege falcidia:

Dictum eſt de legatis.ſequitur nũc vi/
dere de eoꝛum diminutione que fit per
legem falcidiaʒ.De materia vide quod
dixi.C.e.in auctẽ.de heredi. ⁊ falci.col/
latione.i.

De fideicommiſſarijs hereditati/ bus.

Dictum eſt ŝ de diminutione ſingula
rium relictoꝛum.nunc videamus de di/
minutione vniuerſalium.circa quam o/
lim fuerunt facta plura ſenatuſconſulta
ſcilicʒ trebellianum et pegaſianum de
quibus in tex. huius titu.et.C. ad tre/
bellia.et quod ibi dixi.

De ſingulis rebus per fideicom/ miſſum relictis.

Dictum eſt ŝ de vniuerſalibus fidei/
commiſſis. nunc videndum de ſingula/
ribus que fideicommiſſa ſingularia ſunt
legata nec a legatis differunt vt ŝ de le
ga.in princi.

De codicillis.

Dictum eſt ŝ de teſtamentis. ſequitur
nunc de codicillis.De materia vide qđ
dixi.C.e.

Incipit liber terti⁹.

De hereditatibus que ab inteſtato deferuntur.

Dictum eſt ŝ de teſtamẽtaria ſucceſ/
ſione.ſequitur de ea que ab inteſtato de
fertur.Jſte titulus tantuʒ loquitur de
ſucceſſione que defertur liberis licʒ ru/
brica loquitur generaliter. et ſic hec ru/
brica generalioꝛ ẽ q̃ʒ nigrũ.De materia
vide plene vt dixi.C. de legit.here.

De legitima agnatoꝛ ſucceſſione.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dictū eſt ſ qͥliter ſuccedāt deſcēden tes liberi.nūc videndū qͥliter ſuccedūt heredes.i.agnati ex latere veniētes vi de quod dixi.C.de legit. heredi.de frm filijs quō int̄ ſe ſuccedāt patruo vi. hic glo.et doc. in.§.admonendi.ꝭ.e.

De ſenatuſcōſulto terculiano.

Dictū eſt ſ qͥliter liberi ſuccedūt pꝛib⁹ et qͥliter agnati int̄ ſe.nūc ponit de ſuc/ ceſſione matris in bonis filioꝝ qꝺ qͥdē nō erat ex lege.xij.tabul̄. ſed p ſenatuſ/ cōſultū terculianū. De matēia vide qꝺ dixi.C.e.et.C.de legit.here.

De ſenatuſcōſulto oꝛphiciano.

Sicut per ſenatuſcōſult⁹ terculianum ſuccedūt matres liberl.ita p oꝛphicianū ſuccedūt liberi matribus.ꝭ.e.p totuꝫ dic vt dixi.C.e.et.C.de legit.here.

De ſucceſſione cognatoꝝ.

Quia deficiente ſuis heredibus et emā cipatis et agnatis ſuccedūt cognati.ſeq tur videre de ſucceſſione cognatoꝝ De materia vi.plene.C.de legit.here.et vt habet̄ in auc.de here.ab inteſt.

De gradibus cognationum.

Quia ſucceſſiones deferunt̄ p gradus. Jō cōgruent̄ hic ponit̄ de gradib⁹ cog nationū. De materia hui⁹ rubꝛice vide plene Jo.an.in lectura arbo.conſang.et quod dicā ex de conſang.et affi.

De ſeruili cognatione.

Quidā nō hn̄t hic rubꝛicā ſꝫ cōiter ha/ bet̄ rubꝛica De ſcui⁹ materia ſciēdū ꝙ de iure cili vel etiā p̄toꝛio qꝺ naturalē eq/ tatē ſeqbat̄ nūqꝫ cōputat̄ cognatio ſuil̄ qͥntū ad ſucceſſionē interim dū īminet ei ſeruitutis viculū. ſi tn̄ ſeruil̄ ꝯgnatio ꝑueniat ad libertatē bn̄ pn̄t illi q manu miſſi int̄ ſe iure cognatiōis ſuccedē ſcꝫ liberi et parētes int̄ ſe vel etiā liberi in ter ſe ad ſilitudinem eoꝝ q ex iuſtis nu/ ptijs ꝓcreati ſunt patronatus iure in hac pte ſopito.ꝭ.e.p totū. Hic tn̄ vide.§ repetiel.q eſt generalis ad totam mate/ riā ſucceſſionis vide plene.C.et qꝺ ibi dixi.de legit.here.

De ſucceſſione libertoꝝ.

Nedū rōne cognationis defert̄ here/ ditas vt ſ.dictū eſt ſꝫ etiā rōne manumiſ/ ſionis. De materia vide qꝺ dixi.C.de bonis liber.

De aſſignatione libertoꝝ.

Qm̄ libertoꝝ hereditas qn̄qꝫ defert̄ pa tronis et eoꝝ liberis vt ſ ti.pꝛox. et ꝙ ex liberis p̄t eſſe ꝙ vnus p̄ferat̄ alijs ra tione aſſignationis Jō ponit de aſſigna tione libertoꝝ De materia vide qꝺ dixi ff.e.et.ꝭ.e. p totū.

De bonoꝝ poſſeſſionibus.

Dictū eſt ſ qͥliter ex teſtamēto vel ab inteſtato qs ſuccedat de iure cili in ius vniuerſum.videamus qualiter qs ſuc/ cedat de iure p̄toꝛio et quia hoc fit p bo boꝝ poſſeſſionē de ea hic erit videnduꝫ De matēia vide quod dixi.C.q admit. ad bono.poſſ.poſ.

De adqͥſitiōe p arrogationeꝫ.

Nedum de iure ciuili vel pꝛetoꝛio ſuc/ cedimus in ius vniuerſum defuncti ſed etiam iure ciuili ſuccedimus in ius vni uerſum viuentis vt per arrogationem que conſenſu duoꝛum fit ſcꝫ arrogantis et arrogati. Olim ſic ſuccedebat arro/ gatoꝛ arrogato vt omnia q habebat ar/ rogatus querebantur arrogatoꝛi exce/ ptis quibuſdam. hodie tamen ſicut cir ca naturales et legitimos parentes ad quiſitio coartatur eſt ad vſumfructum tm̄ in rebus aduenticijs ita et in hmōi arrogatoꝛibus eſt ſeruandum donec vi uit arrogatus ſed eo moꝛtuo plenū do/ minium arrogans nanciſcitur.ꝭ.eo.per totum.

De eo cui libertatis cauſa bona adijciuntur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Hic ponit̄ quidā ali⁹ modus ſpecia/
lis ſuccedendi ꝑ vniuerſitatem. Cū enī
iure certū ſit nō adita hereditate ex te/
ſtamento ea q̄ in eo relicta ſūt nō vale/
re. C. de fideicōmiſ. l. ea. et. l. ex teſtamen
to. conſtitutio tn̄ diui marci quodā ſpe
ciali mō ſubuenit libertatib⁹ ſcʒ ꝑ adie/
ctionē bonoꝝ. Eſt āt adijcē bona nihil
aliud q̄ꝫ bona alicui applicare vel dare
eo pacto vt creditoꝛibus et libertatib⁹
ſatiſfiat vt. ptʒ. ī. e. ꝑ totū.

De ſucceſſionibus ſublatis que fiebant ꝑ bonoꝝ venditiones ex ſe/natuſconſulto claudiano.

Non ſolū ſ̄ dictis q̄ttuor modis ſed
etiā duob⁹ alijs modis in vniuerſū ſuc
cedebat̄. Et ideo ponit de ſenatuſcon/
ſulto claudiano nō ſeruādo ſed tollen/
dō ⁊ locū habebat in duobus caſibus. i.
cū debitoꝛ in ſolutione ceſſabat et ſolen
niter cōtra eū ꝓponebatur actio et ipſe
neqꝫ veniebat neqꝫ ſoluebat ſuccedebat
ei creditoꝛ in oībus tanq̄ꝫ moꝛtuo etiaꝫ
ſi debitoꝛ reliquiſſet heredē et licebat ei
oīa vendere ſed hodie ſolennitates acti
onū expirauerūt. vn̄ et ip̄a ſucceſſio nec
vēditio locū hʒ et tātūmodo dat̄ licen/
tia creditoꝛibus ſine ſolennitate ꝟboꝝ
ꝓpoſita actione ſi non veniat debitoꝛ ꝑ
iudicis officiū poſtulare ſe mitti in poſ/
ſeſſionē et iudex debet eis ꝑmittere bo/
na detinere et poſſidere et ꝓut eis vtile
viſum fuerit diſponere. ī. e. in ꝑin. Erat
etiā alia ſucceſſio vt qn̄ mulier ſeruili
amoꝛe capta miſcuit ſe alieno ſeruo con
tra denūciationē dn̄i. fiebat enī ip̄a an/
cilla dn̄i et ei⁹ tanq̄ꝫ moꝛtue ſbaʒ capie/
bat dn̄s ſerui qđ coꝛrigit hic impatoꝛ. ī.
eo. § erat.

De obligationibus.

Dictū eſt ſ̄ de iuſticia et iure in fi. ꝙ oē
ius quo vtimur aut ptʒ ad ꝑſonas aut
ad res aut ad actiones et ꝙ dictū eſt de
ꝑſonis in ꝑmo. et in ſcđo. et tertio vſqꝫ
huc de reb⁹. nūc ſequit̄ videre de actio/
nibus. ſʒ ꝙ actiones naſcunt̄ ex obliga/
tiōib⁹ de obligatiōib⁹ tanq̄ꝫ de m̄ribus
actionū ꝑmo erit dđm. Eſt āt obligatio
iuris vinculū quo nccitate aſtringimur
alicui⁹ ſoluēde rei ſm̄ nr̄e ncitatis iura
ī. e. in ꝑn. et oēs obligatiōes aut ciuiles
ſt̄ aut pretoꝛie. Scđa diuiſio ꝙ obliga/
tiones aut ſūt ex cōtractu aut ex q̄ſi cō
tractu. aut ex maleficio vel q̄ſi ⁊ obliga
tiones q̄ ſūt ex ꝯ̄ctu aut re ꝯ̄hunt̄ aut ꝟ
bis. aut lr̄is. aut cōſenſu. ī. e. ꝑ totū.

De obligatiōib⁹ q̄ re cōtrahunt̄.

Hic nūc ponit de obligatōib⁹ q̄ re ꝯ̄hū
tur ¶ De q̄ ſciēdū ꝙ ibi ꝯ̄hit̄ obligatio
ꝑ mutui donationē et q̄d ſit mutuū ptʒ
ī. e. in ꝑin. Scđo ꝑ ſolutionē indebiti ꝑ
erroꝛē factā. ī. e. § is quoqꝫ Tertio ꝑ cō/
modatū ſi q̄s alteri rem cōmodat. i. vtē
dā concedat. ī. e. § Itē is cui. Quarto ꝑ
depoſituʒ. i. ſi q̄s rē cauſa cuſtodie apud
aliū rē ſuā deponat. ī. e. § preterea. Quī/
to ꝑ dationē pignoꝛis vt ſi debitoꝛ cre
ditoꝛi ſuo pignus dedit creditoꝛ ſibi re
obligat̄ ad pign⁹ reſtituendū ſoluta ſibi
pecunia. ī. e. § creditoꝛ quoqꝫ.

De verboꝝ obligatione.

Quia nedū re ſʒ etiā ꝟbis ꝯ̄hit̄ obliga/
tio vt ſ̄ de obli. § ſequēs. Iđ h̄ ponit̄ de
ꝟboꝝ obligatiōe ¶ De q̄ ſciendū ꝙ ꝟ/
boꝝ obligatio ꝯ̄hit̄ ꝑ ſtipulationem ⁊ ē
ſtipulatio ꝟboꝝ cōceptio q̄ aliq̄d dare
vel facere promittimn⁹. ff. e. l. v. § ſtipu/
latio vide qđ dixi. ff. eo.

De duobus reis ſtipulādi et pro/mittendi.

Et ꝙ in ſtipulatione de q̄ dictū eſt ſ̄
ti. i. plures ꝑſone interueniūt qn̄qꝫ. Iđ
dicit de duob⁹ reis ſtipu. et ꝓmit. vide
quod dixi. C. e.

De ſtipulatione ſeruoꝝ.

Quia nō ſolū nobis adquirit̄ ex ſti/
pulatione nr̄a ſed etiā ex ſtipulatiōe ſer
uoꝝ noſtroꝝ. Ideo ponit̄ hic ſtipulatio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ne ſeruoꝝ qualiter et quō nobis ꝑ ſeruorū ſtipulationē adquirat. vide qꝺ dixi.ff.e.et.ꝭ.e.ꝑ totū.

De diuiſione ſtipulationū.

Quia ſtipulationū doctrina aptius ꝑ diuiſiones accipit. Jdeo ponit de diuiſiōe ſtipulationum et licꝫ alie plures fiāt diuiſiones.hic tm̄ nō proſequit niſi vnam ſcꝫ ꝙ ſtipulationum alie ſunt iudiciales alie pretorie. alie conuentionales. alie cōmunes. Sūt autem iudiciales que a mero iudicis officio proficiſcuntur veluti de dolo cautio vel de proſequendo ſeruo qui in fuga eſt de reſtituendo vel precio. Pretorie ſunt que a mero ꝓtoris officio proficiſcuntur veluti damni infecti vel legatoris. Conuentionales ſunt que ex conuentione vtriuſqꝫ ptis concipiūtur hoc eſt neqꝫ iuſſu iudicis neqꝫ iuſſu pretoris ſed ex cōuentiōe contrahentiū. Cōmunes ſtipulationes ſūt veluti rem ſaluam fore pupillo vel de rato ſtipulatio.ꝭ.e.ꝑ totū.et quare iſte vocantur cōmunes vi.ꝯ.ſi.ꝭ.e.

De inutilibus ſtipulationibus.

Dictū eſt ſ̄ de vtilibꝰ ſtipulationibꝰ mō ponit hic rubricā de inutilibus ¶ De q̊ ſciendū ꝙ multis modis ſtipulatio dicitur inutilis vt.ꝭ.e.ꝑ totū. et vide quod dixi.C.e.

De fideiuſſoribus.

De matēia huiꝰ ti.vi.qꝺ dixi. C.ꝛ.ff.e.

De lraꝝ obligatione.

Quia nō ſolū ꝑ ꝟba ſed etiā ꝑ lras cōtrahitur obligatio. Jgit ponit hāc rubricā ¶ Hic ſciendū ꝙ lris cōtrahit obligatio ſi qs debere ſe ſcripſit qꝺ ſibi numeratū nō eſt is de pecunia minime nūerata vſqꝫ ad bienniū excipe pt nec tenetur ante bienniū niſi creditoꝛ probet pecuniā fuiſſe nūeratā.poſt bienniū ꝟo effectualiter tenet niſi ꝓbet ſibi pecuniaꝫ nō eſſe nūeratā.ꝭ.eo.ꝑ totū iunc.glo. vi. qꝺ dixi.C.de nō nu.pe.

De obligationibus que conſenſu contrahuntur.

Quia nō ſolū rebus ꝟbis et lris cōtrahitur obligatio ſed et cōſenſu vt in emptione venditiōe locatione conductione ſocietate et mandato. et ideo dicunt conſenſu contrahi quia neqꝫ ſcriptura eſt ncāria ſicut exigit in ſuperioꝛi titulo neqꝫ pñtia exigitur licꝫ exigatur in ſtipulatione nec eſt ncārium quid dari vt ſbaꝫ accipiat obligatio ſꝫ ſufficit hic eos qui negocia gerūt conſentire ꝑ ſe vel ꝑ nūciū vel epl̄aꝫ inter pñtes vel abſentes.ꝭ.e.ꝑ totum.

De emptione et venditione.

Dictū eſt ſ̄ quō emptio et vēditio ꝯſenſu cōtrahunt. Jō hic ponit titulum de empti.et vendit vide quod dixi.C.ꝛ.ff de cōtrahen.empti.

De locatione et cōductione.

Quia locatio et conductio ꝯhit ad ſilitudinē emptiōis et venditionis. Jdeo ponit de locatione et cōduc.vide quod dixi.C.et.ff.e.

De ſocietatibus.

Quia ſocietas ꝯſēſu ꝯhit ſicut ſupioēs ꝯctus.iō videndū ħ erit de ſocietatibus De materia vi.qꝺ dixi.C.et.ff.ꝓ ſocio.

De mandatis.

Quia etiā mādatū ſolo cōſenſu contrahitur Jdeo hic ponit de mandatis vid quod dixi.C.et.ff.man.

De obligationibus que etiam q̄ſi ex contractu naſcuntur.

Dictū eſt ſ̄ de obligationibus q̄ ſunt ex vero contractu. nunc ponit de his q̄ ſunt ex quaſi contractu et nō ſolum ponit de obligationibus ſed etiam de ipis actionibus ex his obligationibus cōpetēti.et merito quia obligatiōes ſunt q̄ſi matres actionū. Tradit aūt de his doctrinā nō genere quia nec poterat ſed ꝑ ſpecies ponendo exempla Sunt autem ſex vtputa actio negocioꝝ geſtoꝝ tute/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

le cōi diuidundo familie herciſcūde a/
ctio ex teſtamēto et condictio indebiti.
de his omnibus vide quod dixi.C. de
nego gl.et.C.arbitriū tutele et cōi diuidū
do ꝛc.vbi ponūtur ſpēales tituli de his
omnibus.et ſolet ex iſto principio alle/
gari ꝙ valet argumentum in iure a ſuf/
ficienti ꝑtium enumeratiōe.de quo etiā
in.c.venerabilē de electi.

Per quas perſonas nobis obli/ gatio adquiritur.

Dictum eſt ſ̄ de obligatione q̄ nobis
adquirit̄ ꝑ ſeruos ſcʒ de ſtipulatiōe ſer/
uoꝝ.hic de omni obligatiōe que nobis
ꝑ aliam adquirit̄ ꝑſonā. de quo dic ꝙ ꝑ
liberos quos in ptāte habemus nobis
adquiritur obligatio taliter tn̄ ꝙ reſer
uetur liberis proprietas. ad nos veni/
at ſolus vſuſfructus illius cōmodi qđ
ex obligatiōe huiuſmodi ꝑuenit. Item
ꝑ ſeruum alienum et liberuʒ hominem
bona fide a nobis poſſeſſum. Item per
ſeruum in quem vſuſfructuʒ habemus
.ī.eo.ꝑ totū.

Quibus modis tollitur obligatio:

Dictum eſt ſ̄ quomodo contrahitur
obligatio.nunc ponit qualiter tollatur
¶De quo ſciendum ꝙ obligatio tollit̄
ſolutione vt hic in prin.et.C.de ſolut.
Item acceptilatione de quo vide quod
dixi.C.de accep. Item nouatione et de
legatione.ī.e.§.preterea. De quo vi.qđ
dixi.C.de noua.et dele.⁊ per gl.fi.ī.eo.

Incipit liber quartꝰ

De obligationibus que ex male/ ficio naſcuntur.

Continua vt hic in principio textus
Hic videndum quid ſit furtū. De quo
dic ꝙ furtū eſt contrectatio rei fraudu/
loſa vel ipſius rei. vel etiam vſus eius
poſſeſſionis ve quod lege naturali ꝓhi
bituʒ eſt admittere.ī.eo.§.i.vbi etiam di
citur.vnde de furtum et de duobus ge/
neribus furtorum quia aliud manifeſtū
aliud nō maifeſtū. de quo vi.ħ.l.in tex.
et quod dixi.C.de fur.et ſeruo.corrup.

Ui bonorum raptorum:

Proſecuto tractatu obligationis q̄ na
ſcitur ex furto.ſequitur de obligatione
que naſcitur ex rapina.de materia vide
quod dixi.C.e.titu.

De lege acquilia:

Sicut ſuꝑiores obligationes ex male/
ficio ſunt ita et obligatio damni iniurie
vel legis acq̄lie ex maleficio eſt vt ptʒ ſ̄
ti.ij.in prin. De matēia vi.qđ dixi.C.e.

De iniurijs.

Quia ex iniurijs naſcitur obligatio ex
maleficio Ideo hic ponit̄ tit.de iniurijs
De materia vide quod dixi.C.e.

De obligationibus que ex quaſi maleficio naſcuntur.

Dictū eſt ſ̄ de obligationibꝰ q̄ naſcū
tur ex maleficio.nūc iux̄ ordinē ꝓmiſſū
ponit de obligationibꝰ q̄ ex q̄ſi malefi/
cio naſcūt̄ ¶De quo ſciendum ꝙ iudex
q̄ ꝑ ignorātiā vel ꝑ imperitiā male iudi
cauerit facit litem ſuam et tenet̄ leſo in
q̄ntū equū fuerit religioni iudicis non
ex maleficio ſʒ ex q̄ſi maleficio. ſi aūt do
lo male iudicauerit tenet̄ ex dolo et ſic
ex maleficio.ī.e.in prin.iunc.glo. Itē is
ex cuius cenaculo directū effuſuʒ ve a/
liq̄d fuēit ita vt alicui noceret q̄ſi ex ma
leficio obligatꝰ ītelligit̄.ī.e.§.i. Alios āt
caſus vide hic ꝑ totum.

De actionibus.

Dictū eſt ſ̄ de obligatiōibꝰ et ꝙ ex his
oriūt̄ actiōes tāq̄ȝ ex matribꝰ Iđō ħ po/
nit̄ de actionibꝰ Actio āt nihil aliud eſt
q̄ȝ ius ꝓſequēdi in iudicio qđ ſibi debet̄
.ī.e.Et de plibꝰ generibꝰ actionū ħ vid.
Et in arbore actionū q̄ ħ p̄t inſeri.

Quod cum eo qui in aliena ptāte eſt negociū geſtū eſſe dicatur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dictū eſt ſ̄ de obligationibus q̄ oriū tur ex noſtris cōtractibus et ex noſtris delictis et quia obligationes oriūtur cō tra nos nō ſolū ex noſtra ꝑſona ſed etiā ſeruoꝝ et filioꝝ. Ideo genēaliter ponit de omni negocio qđ geſtū eſt cuz eo qui eſt in ptāte noſtra vide qđ dixi. C. e. ti. et ti. ſequente vide hic glo. penul. que ponit caſus in quib⁹ filiuſfa. tenet̄ nec iuuatur macedoniano.

De noxalibus actionibus.

Dictū eſt ſ̄ q̄liter obligamur ex cōtra/ ctib⁹ ſeruoꝝ. nūc ponit qualiter obliga/ mur ex delictis eoꝝ. et quia ex delictis oriunt̄ noxales actiones. ideo ponit de noxalibus actio. de quib⁹ vide qđ dixi C. e. et. ff. ſi ex noxa. cauſa aga.

Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.

Sup̄ dictū eſt de delictis cōmiſſis a liberis et ſeruis ſequit̄ videre de dāno dato ab irrōnabili aīali. et ideo poīt q̄d iuris ſi quadrupes dicet̄ pauperiem. i. damnū feciſſe ¶ Unde ſciendū ꝙ ſi aīal quod ratione caret contra naturam ſui generis aut feruoꝛe aut laſciuia dānum fecerit datur actio noxalis de pauperie contra damnū et dn̄s liberatur ſoluen/ do damnū vel dando animal quod no/ cuit pro damno. ꝟ. e. in prin. et. §. i. de fere aīali. vide. ꝟ. e. §. ceterum.

De his ꝑ quos agere poſſumus

De actionibus ſ̄ dictū eſt. nūc ponit de his ꝑ quos exercentur actiones ¶ De quo ſciendū ꝙ regulariter quis poteſt agere proprio nomine vel etiam alieno vt procuratorio tutorio vel curatorio ꝟ. e. in prin. in criminalibus crimīaliter intentatis alieno nomine quis regula/ riter non admittitur extra de procu. c. tue. de materia vide quod dixi. C. de ꝓ curato.

De ſatiſdationibus.

Facta mentione procuratorum a qui bus ſatiſdatio exigitur competenter de ſatiſdationibus ſubiūgit ¶ De quo ſci/ endum ꝙ procuratoꝛ actoris ſi habeat mandatum ſufficiens non tenetur ſatiſ/ dare ſed ſi dubitetur de mādato tunc te netur ſatiſdare de rato hoc eſt quod do minus habebit ratum et gratū q̄cquid cum eo fuerit actum. de quo in. c. i. extra de procu. Procuratoꝛ aūt rei ſemꝑ tene tur ſatiſdare pro dn̄o de iudicato ſoluē do etiamſi habeat mandatum niſi dn̄s eum releuauerit extra de procura. man/ dato. Item ſi non habeat mādatum ad mittitur cum cautione de iudicato ſol/ uēdo quia quilibꝫ eſt idoneus defenſoꝛ in re aliena cum ſatiſdatione. ꝟ. eo. §. fi.

De perpetuis et tempoꝛalibus actionibus.

Glo. rubꝛice continuat. quia de actio nib⁹ dictū eſt et quedā ſunt ꝑpetue q̄dā nō. Iō de his ponit et de hac pte rubꝛi ce tractat̄ hic in prin. Itē ꝙ q̄dā ſunt a/ ctiones tranſitorie ad heredes et cōtra heredes et de his ponit. ꝟ. e. §. nō aūt. De prima pte ſciendū ꝙ actiōes que ex lege ſenatuſve conſulto ſiue ex ſacris cōſtitu tionibus proficiſcunt̄ ꝑpetuo ſolent an tiquit⁹ cōpetē donec ſacre cōſtitutiōes tā in rē q̄ʒ in ꝑſonalibus actionib⁹ cer/ tos fines dederūt ꝙ actiones ꝑſonales hodie durāt xxx. ānis. C. de p̄ſcrip. xxx. vel xl. āno. l. ſicut et. l. oēs ⁊ ƀ gl. vbi cō ſtitutiōib⁹. Reales āt durāt x. ānis int̄ pn̄tes xx. inter abſentes. De quo. C. de vſuca. trāſfoꝛ. l. i. Itē actiōes ꝑtoꝛie ple rūq̄ʒ durāt vſq̄ʒ ad ānū. ꝟ. e. §. Eas vo vi. ibi. De ſecunda parte vide tex. in. §. non omnes. ꝟ. eo. ꝙ vt ibi certiſſima iuris re/ gula eſt ex maleficijs penales actiones in heredem rei non competere veluti furti vi bonoꝛum raptorum iniuriaruʒ damni iniurie ſed heredibus hm̄ōi acti ones dant̄ excepta actione iniuriarū et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi q̄ alia filijs inueniat̄ ſi tñ p̄eales actiōes ſup̄ dicte ab ipis ꝑncipalib⁹ ꝑſonis fue rit ꝯſtate et h̄edib⁹ dat̄ et ꝯ̄ h̄edes .ſ.e ꝯ p̄eales Idē ſi ex delicto defūcti aliq̄d ad h̄edes ꝑuenit et h̄ ꝓcedit de iure ciuili. de iure ca. vi. c. fi. de ſepul. ꝙ h̄es tenet̄ etiā ſi nihil ad eū ꝑuenit ex delicto defuncti De quo tñ ibi latius vide.

De exceptionibus.

Dictū ē ſ̄ de actiōib⁹. ſꝫ ꝙ exceptiōes ſūt loco actionū. Nā et q̄ excipit agē videt̄ q̄ntū ad on⁹ ꝓbatiōis. ff. e. l. i. iō poīt h̄ de excep. maxīe Iō ꝙ reſpectu actionū exceptiōes dicūtur. vnū enī alterum impugnat. Uide de materia q̄d dixi. C. e.

De replicationibus.

Gl. ru ꝯtinuat. ꝙ exceptio ꝑ replicatione elidit̄. Iō ꝑ ꝓñs de replicatiōe dicit vt .ſ.e. in ꝑn. Itē int̄dū ꝯtigit vt replicatio q̄ p̄ma facie iuſta videt̄ ꝑ duplicationem eliditur et hec duplicatio ꝑ triplicationē et ſic in infinitū .ſ.e. ꝑ totū.

De interdictis

De actōib⁹ dictū ē ꝑ q̄s exercet̄ iudicia ſꝫ ꝙ int̄dicta vice actionū in iudicijs ꝓponūt̄ ſuppoīt ꝯ̄ int̄dict. vi. q̄d dixi. C. e

De pena temere litigantiū.

Dictū eſt ſ̄ de actiōibus et de his ꝑ q̄s actiōes intētāt̄. ſꝫ ꝙ temē eas q̄nq̄ ꝓponi ꝯtigit. poīt de pena temere litigātiū ¶ Hic ſciendū ꝙ temere litigātes coercent̄ q̄nq̄ pēa corꝑali. q̄nq̄ pena pecuniaria. q̄nq̄ pēa infamie. Corꝑalis pena īponit̄ calūniatorib⁹ vel ſilitudine ſupplicij vel ex̄ ordinē ꝓ arbitrio iudicis ſi crimē intētatū nō fuit ordinariū Itē imponit̄ tergiuerſatorib⁹ ⁊ p̄uaricatorib⁹ vi. q̄d dixi. C. de calū. et. C. ad turpilli. Itē pēa infamie q̄nq̄ puniūt̄ litigātes temere et ſi liberi parētes vel liberti patronos in ius vocauerīt ſine venia petita et īpetrata ꝙ puniēt̄ in quīq̄gīta aureos .ſ.e. ꝯ oīm. Itē q̄nq̄ puniūt̄ pēa īfamie litigātes ꝑ calūniā vt eſt videre in eo q̄ temere litigauit ꝯ̄ quē eſt lata ſnīa in actiōe furti vi bonoꝝ raptoꝝ iniuriaꝝ ꝯ̄ dolo ſepulcri violati .ſ.e. ꝯ ex q̄buſdā.

De officio iudicis.

Diligēt̄ viſuꝫ eſt de actiōib⁹ ⁊ actorib⁹ nūc reſtat videre vt ſciam⁹ q̄d ſit iudicis officiū in iudicio vel in q̄b⁹ iudicis officiū locū habeat ¶ De quo ſciendū ꝙ latū eſt officiū iudicis et hꝫ locū in p̄ncipio iudicij circa receptionē libelli. Itē in ſatiſdationib⁹ exigēdis ab actore vel reo. in citationib⁹ faciendis actore vel reo abſente. in dilationib⁹ dādis gratia teſtiū vel inſtrumētoꝝ Itē in interrogationibus faciendis cauſa inquirendi rem vel factū de quo vel pro quo vel ꝓpter q̄d queſtio. Itē in ſupplicationib⁹ de iure faciēdis et q̄nq̄ etiam de facto Itē in ſententie ꝓlatione quā dꝫ ferre certā ꝓut poſſibile ē ſ̄ de act. ꝯ curare.

De publicis iudicijs.

Glo. rubrice cōtinuat. quia ciuilia iudicia dicta ſūt vſq̄ huc. et etiā q̄dā criminalia ſcꝫ circa p̄uata delicta vt in prin. huius quarti libri vſq̄ titu. de ac. Iō nūc ponit de publicis iudicijs ¶ De q̄ ſciēdū ꝙ publica iudicia. ideo dicta ſunt ꝙ cuiuis ex ꝑplo executio eoꝝ plerūq̄ dat̄ et inde dicūt̄ publica .ſ.e. in prin. niſi certa ratione prohibeāt̄ ab accuſando. De quo vide hic glo. in v̄bo cuiuis. ⁊ gl. vbi plerūq̄. Et hec iudicia aut capitalia ſunt aut nō capitalia. Capitalia q̄ vltio ſupplicio afficiūt veluti aque ⁊ ignis interdictione vel deportatione vel metallo. Cetera ſi quā infamiā irrogant cum dāno pecuniario. hec publica q̄deꝫ ſunt nō tñ capitalia .ſ.e. ꝯ i. Et enūerat h̄ titulus publica crimīa. de q̄b⁹ h̄ et. C. et. ff. in ſuis ſp̄ealib⁹ titulis videbis vbi pleni⁹ q̄ h̄ breuit̄ narraui expedita repies Et ſingula q̄ a malo coercēt ⁊ ad p̄miū regni⁹ alliciūt eterni. q̄d ad nos ꝑducat q̄ viuit et regnat benedictus Amen.

Finitur liber inſtitutionū.